

розвитку. Для цього, в основному, і служить піст. Він виховує смирення, оскільки спонукає до самопізнання. Цей метод призводить до вивільнення розуму з-під влади тілесності і підпорядковує волі та серцю. В сім'ї піст діти сприймають у першу чергу з прикладу батьків. Не можна дозволяти дитині постити, якщо це може принести шкоду для її здоров'я. Батьки мусять пам'ятати, що піст повинен бути добровільним, тому не можуть до нього заставити дитину [7, с. 210].

Духовне читання. Сюди можна віднести також духовні бесіди, і таке інше, що може складати духовну поживу дитини. Читання Святого Письма, історій про життя святих та іншої духовної літератури збуджує ревність до морального вдосконалення. У віці, коли дитина ще не вмє читати, наставники можуть розповідати їй біблійні історії, щось про Бога, святих та ін. Метою цього методу повинно бути внутрішнє засвоєння релігійних істин, що проникають у глибину душі. Дитина повинна відчувати Божу присутність в оточуючому світі і в собі [7, с. 214].

Участь у Святих Тайнах та інших Богослужіннях Церкви (храмове дійство). Святі тайни становлять собою педагогічну програму, яка охоплює все життя людини, всі її життєві обставини та випадки. Батьки ще немовлям приносять дитину в храм, де вона отримує очищення від первородного гріха в тайні св. Хрещення та особливу благодать під час Миропомазання. Приступаючи до Причастя, вона приймає самого Бога, вплив якого на душу дитини незрівнянно глибший за будь-яку педагогіку.

На особливу увагу у вихованні заслуговує Таїнство Сповіді. Воно спонукає до постійного духовного поступу, даючи можливість людині виправитися. Сповідь не тільки звільняє від гріха, а й оберігає від нього. Серед численних виховних засобів, якими послуговується храмове дійство, треба ще згадати про церковне мистецтво, основна функція якого є настановлення людини на добро і виховування моральності, що у християнстві завжди асоціюється з прекрасним, позитивні емоції духовної радості якого пов'язані з моральним змістом [7, с. 218].

Висновки. Завдяки проведеному аналізу видно, що метою монастирського виховання є гармонійно розвинена особистість, оскільки людська особистість є багатогранною. Необхідно ствердити, що надзвичайно важливим у виховному завданні наставників є те, щоб вони переглянули свої засади, яких дотримуються, чи дійсно ті узгоджуються з християнством. Головною метою для християнина є Царство Боже, тому християнська родина повинна ставити собі за мету допомогти дитині прямувати до нього, обожествлюючись і духовно зростаючи при цьому.

Література

1. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори / Г. Ващенко – Дрогобич, 1997. – 213 с.
2. Вихруц В. Основи християнської педагогіки / В. Вихруц, В. Карагодін, Т. Тхоржевська. – Тернопіль, 1999. – 167 с.
3. Вишневський О. Людина в концепції традиційно-християнського виховання // Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України: Наукові записки. – Т.ІІІ. – Острого, 2000. – 639 с.
4. Зеньковський В. Проблеми виховання в світлі християнської антропології / В. Зеньковський. – Москва, 1996. – 272 с.
5. Пестов Н. Православное воспитание детей / Н. Пестов. – Санкт-Петербург, 1999. – 152 с.
6. Ушинський К. Труд в его психическом и воспитательном значении. Семейное воспитание. Хрестоматія / К. Ушинський. – Москва, 2001. – 408 с.
7. Шестун Е. Православная педагогіка / Е. Шестун. – Самара, 1998. – 576 с.

УДК 37.032-053.6:374



Оксана Калюжна

МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Оксана Калюжна. Морально-естетическое воспитание молодежи с помощью музыкального фольклора.

Oksana Kaliuzhna. Moral-Aesthetic Education of Youth Through Folk Music.

A У статті досліджується вплив вищої школи на виховання підростаючого покоління в дусі українських народних традицій.

A В статтє исследується влияние высшей школы на воспитание подрастающего поколения в духе украинских народных традиций.

S Article investigates an influence of high school on the education of young generation inspired by Ukrainian folk traditions.

Ключові слова: музичний фольклор, морально-естетичне виховання, програма студії, практична діяльність.

Ключевые слова: музыкальный фольклор, нравственно-эстетическое воспитание, программа студии, практическая деятельность.

Key words: music folklore, mental and ethical education, studio syllabus, practical activity.

Постановка проблеми. Національна система виховання постійно відтворює емоційно-естетичний, художньо-творчий, моральний та інтелектуальний потенціали рідного народу, створює умови для розвитку і розквіту природних задатків і талантів кожного громадянина України, формування духовного потенціалу – найвищої цінності нації, держави. Національне виховання реалізує глибоке і всебічне пізнання рідного народу, його історії, культури, духовності, і на цій основі – пізнання кожним учнем, вихованцем самого себе як індивідуальності і як частки своєї нації, а через неї і всього людства; організацію самонавчання і самовиховання, найефек-

тивніших шляхів розвитку і самовдосконалення особистості.

Музичний фольклор є морально-естетичною основою розвитку особи, міцним підґрунтям народної педагогіки. Народна педагогіка забезпечує неперервність передачі знань новим генераціям дуже просто: дитина постійно спостерігає світ дорослих і копіює його до певного віку.

Виховання у дітей та студентської молоді поваги до народних традицій, звичаїв та обрядів, духовних цінностей українського народу, на нашу думку, повинно бути одними з першочергових завдань закладів освіти. Діяльність фольклорних колективів на

сучасному етапі розвитку суспільства є дієвим засобом узагальнення життєвого досвіду народу, втіленням народної мудрості, народного світогляду, народних ідеалів, а також одним із способів розкриття секретів народної мудрості й передачі найцінніших із них наступним поколінням.

Аналіз досліджень і публікацій. У дослідженнях Ю. В. Бекетової, Б. А. Бриліна, В. А. Кузьмічової, Л. Й. Проців, Т. А. Смирнкової розкриваються окремі аспекти підготовки вітчизняних фахівців до музично-педагогічної діяльності. Питання якості підготовки вчителів до професійно-педагогічної діяльності на уроках музики розглядаються у працях Ю. І. Мальваного, Н. Л. Савченка. Педагоги-музиканти обговорюють питання щодо найпродуктивніших методів, прийомів виховання особистості учня засобами естетичного, морального й духовного в музичному мистецтві (Е. Б. Абдулін, Ю. Б. Алієв, О. П. Рудницька); висвітлюються питання методики музичного виховання в окремих видах музичної діяльності школярів, в організації шкільного хорового колективу (О. А. Апраксина, В. К. Белобородова, О. Я. Ростовський), специфіки підготовки вчителя музики до виховання засобами музичного фольклору (А. М. Мехенцов, Б. М. Путилов).

Метою статті є розкриття актуальних аспектів використання виховного потенціалу українського фольклору вчителями музики у практичній діяльності.

Виклад основного матеріалу. З метою розвитку естетичних смаків і здійснення ефективного виховного впливу на підростаюче покоління вчителями музики та студентами-практикантами пропонуємо познайомитися з особливостями діяльності фольклорної студії в сучасних умовах (студенти та вчителі музики можуть використовувати програму в позашкільній, позакласній роботі, факультативно, елементи занять – у рамках виховних заходів у школі, для роботи з батьками школярів і гуртківців).

Вивчення культури рідного краю, відродження національних традицій, звичаїв та обрядів, виховання національної свідомості та самосвідомості, формування естетичного смаку молодого покоління, популяризація і розвиток фольклорного жанру в умовах загальноосвітньої школи чи позашкільного навчального закладу здійснюється на факультативних заняттях, на заняттях народознавчого гуртка, вокально-інструментального ансамблю або в процесі діяльності фольклорної студії.

Основними завданнями діяльності фольклорної студії є ознайомлення з поняттями та видами фольклорного жанру, народнопісенної творчості нашого народу, народної манери виконання, виконання кращих зразків народнопісенної творчості нашого народу, формування творчих здібностей, музичного мислення, вокального слуху та голосу, формування почуття ритму, пластики та грації; розвиток виконавської майстерності, виховання дбайливого та шанобливого ставлення до народних традицій, сценічної культури, національної свідомості, формування естетичного смаку, популяризація фольклорного жанру.

Основними видами діяльності студійців є народний спів та елементи сценічної мови (сценічна мова, постановка голосу, вивчення українських народних пісень); постановка обрядів, пов'язаних з побутом українського народу (зведені репетиції); індиві-

дуальні заняття вокалом (малі форми вокалу – солісти, дуети, тріо та ін.); сценічний рух (елементи хореографії, навички сценічної майстерності); тріости музики (супровід обрядів та обрядових дійств).

Програма діяльності фольклорної студії передбачає залучення до роботи з дітьми студентів старших курсів, випускників, керівників гуртків, студій, вокально-інструментальних ансамблів. Студенти вищих навчальних закладів під час проходження педагогічної практики набувають безцінного професійного досвіду.

Програма студії розрахована на 5-річний термін навчання дітей і молоді (від 7 до 20 років). До початкового рівня організації діяльності студії зараховуються діти віком від 7 років. Заняття на цьому рівні тривають 2 роки, вони мають на меті загальний розвиток вихованців, їхніх творчих здібностей. На третьому році навчання діти переходять на основний рівень навчальної діяльності студії, якщо у них помічено бажання та здібності до навчання за даним профілем.

Завдання педагога полягає у створенні умов навчання, які сприяють розвитку творчих здібностей вихованців, відповідають їхнім здібностям, інтересам і побажанням.

Основними видами діяльності гуртківців, які сприяють формуванню виконавських навичок, є такі: постановка голосу; розвиток вокальних навичок; постановка обрядових композицій; ознайомлення зі звичаями та традиціями, пов'язаними з культурою і побутом українського народу; розвиток акторської майстерності; вивчення елементів українських народних танців, хороводів, народних ігор. Програма діяльності колективу передбачає також концертно-масову та експедиційну діяльність, розважально-пізнавальні та пізнавально-виховні заходи. До речі, ці види діяльності є найулюбленішими у вихованців і ефективно стимулюють їх до творчої активності.

На вступних заняттях педагог знайомить вихованців із розкладом занять на навчальний рік, метою та завданнями фольклорної студії, розкриває семантику та етимологію термінів «фольклор», «обряд», «обрядовість», «звичаї», «традиції»; спільно обговорюється концертна діяльність колективу.

Теоретичні заняття розширюють світогляд вихованців, стимулюють їх до самостійної пізнавальної діяльності. На заняттях гуртка педагогу необхідно в цікавій формі розглянути такі теми: походження та жанри українського фольклору (родинно-побутовий жанр, жнивницькі та купальські пісні, щедрівки, колядки, посівання, меланкування), думи (героїчні та суспільно-побутові) історичні, пісні, балади, ліричні пісні, легенди, перекази, голосіння, загадки, прислів'я, приказки. Методом показу та порівняння показати різницю між «академічним співом» та співом у народній манері, ознайомити з поняттям «автентичний» спів. Детально ознайомити студійців із календарними святами зимового періоду (Різдво, Святвечір, Василя та Меланки). Особливо цікавими для вихованців є розучування та виконання пісень весняного циклу, ігор, характерних для свята Великдень (також необхідно розтлумачити значення термінів «вербна неділя», «чистий четвер», «страшна п'ятниця», «писанка» тощо) та ознайомлення з піснями зелених свят.

Перманентне повторення й закріплення вивченого матеріалу сприяє формуванню виконавських нави-

чок, поглибленню знань про вже відомі обряди та календарні свята [1].

Під час індивідуальних занять педагог має можливість разом із вихованцем виконувати вправи для розвитку голосового діапазону, вправи на дихання та розвиток дикції, артикуляції, вправи на оволодіння навичками «грудного співу» «відкритим звуком», вправи на оволодіння навичками змішано-діафрагматичного дихання, на розвиток уміння керувати роботою дихального апарату, на розвиток уміння керувати диханням під час співу.

В умовах навчальної та концертної діяльності фольклорної студії важливе значення мають вправи на вдосконалення навичок звукоутворення під час виконання в народній манері, вправи на образне бачення сюжету пісні, на звучання голосних і приголосних у сценічних умовах, сольне виконавство в характері творів, також необхідно попрацювати над вільним поводженням на сцені, спілкуванням з глядачами [4].

Імідж сучасного виконавця, створення відповідного образу, манера поведінки на сцені є вирішальними компонентами вдалого виступу. Педагог повинен звернути увагу вихованців студії на культуру поведінки на сцені та культуру зовнішнього вигляду (зокрема, зупинитися на таких її складових, які сприяють формуванню позитивного іміджу: одяг чи сценічний костюм, взуття, головні убори, зачіска, спеціальні прикраси, сценічний макіяж).

Пріоритетним видом діяльності фольклорної студії чи вокально-інструментального ансамблю є народний спів та елементи сценічної мови [5].

На початковому рівні навчання можуть бути використані вправи на розвиток образного бачення виконуваних творів, виявлення музичних і вокальних даних студійців, фізіологічного стану голосового апарату, розвиток творчих здібностей фольклористів шляхом поступового ускладнення вправ (на розвиток діапазону, артикуляції та дикції під час співу та сценічного мовлення, використання дихання під час співу, розвиток інтонування), вправи з використанням елементів «народного» співу; вивчення складніших за змістом і виконанням пісень-забав, хороводів, ознайомлення з піснями зимового циклу.

На основному рівні навчання переважають вправи, вивчення та виконання яких необхідне для розвитку музичного слуху та пам'яті, для одноголосного співу (унісон), розвитку співоного дихання, ознайомлення з основними якостями співоного голосу (дзвінкість, вібраційність, чіткість, м'якість), для вивчення народних пісень-забав, ігор, казок, скоромовок і чистомовок, для розвитку сценічної мови, оволодіння навичками артикуляції та дикції. В кінці навчального року акцентуємо увагу на вправах з елементами двоголосого співу в «народній» манері виконання, вправах на розвиток «грудного співу», вправах із закритим ротом, на форте, піано, ускладнених вправах і скоромовках на дикцію та артикуляцію.

Дитячий пісенний фольклор (колискові, коротенькі забавлянки) та пісні, популярні в дитячому середовищі (лічилки, хороводні, спортивно-ігрові), історичні, ліричні, танцювальні, жартівливі, календарні пісні є особливо популярними серед дітей і підлітків, саме тому рекомендуємо включати їх у програму концертної діяльності колективу з метою морально-естетичного виховання учнівської молоді засобами музичного фольклору [3, с. 146].

Прогнозованим результатом є те, що по закінченні початкового рівня навчання гуртківці повинні:

- знати значення термінів «фольклор», «обряд», «звичай», «традиції»; походження та жанри українського фольклору; вправи, пісні, ігри, забави, пісні-казки, вивчені протягом року; народний календар та календарні свята, розрізнити «академічний» та «народний» спів;

- володіти виконавськими навичками (артикуляції та дикції під час співу та сценічного мовлення), елементами сценічного руху під час виконання пісень;

- розрізнити основні якості співоного голосу (дзвінкість, вібраційність, чіткість, м'якість).

По закінченні основного рівня навчання гуртківці повинні:

- знати календарні свята зимового та весняного періодів, твори, вивчені протягом року, дитячі українські народні пісні; глумачення термінів «вербна неділя», «чистий четвер», «страсна п'ятниця», «писанка», знати вправи та етюди на вдосконалення сценічної майстерності, звичай українського народу, пісні та обрядові композиції за програмою;

- вміти виконувати одно- та двоголосі вправи в «народній» манері, виконувати в характері пісні за програмою, правильно користуватися диханням, передати глядачеві характер та образи поставлених протягом року обрядових композицій; продемонструвати постановку обряду «Зустріч весни», співати відкритим грудним звуком, майстерно володіти динамічними відтінками, виконувати українські народні пісні та обрядові пісні в народній манері виконання, виконувати вправи з елементами «автентичного» співу в унісон, дво- та триголосся;

- вміти передати дійством сюжет тієї чи іншої пісні; володіти навичками сценічного мовлення за програмою, виконувати вправи, вивчені протягом навчального року, передавати глядачеві образ героя пісні чи дійових осіб обрядової композиції.

Зведені репетиції здійснюються переважно з метою постановки обрядових композицій, вивчення елементів народних танцювальних рухів (підтанцювок) до виконуваних пісень, забав і хороводів.

На таких репетиціях фольклорного колективу здійснюється постановка елементів композицій, пов'язаних із календарними святами зимового циклу (щедрівки, колядки), постановка обрядової композиції «Коляд-коляд колядниця»; «Василя й Меланки»; постановка композицій «Весняночка-паняночка», пов'язаних із календарними святами весняного циклу; постановка обрядової композиції «Великдень» тощо.

Рекомендованим репертуарним списком може бути такий, що складається з українських народних пісень без супроводу:

«Ой на горі жито», «Ой ну, люлі, коточку» (обр. М. Мельника);

«Ягілочка», «Подоланочка», «Зелений дубочку», «А вже весна» (обр. Ф. Колесси);

«Закувала зозуленька», «Ой з-за гори кам'яної», «Їхав козак на війноньку» (обр. М. Леонтовича);

«Колискова» (обр. О. Кошиця);

«Ой гаю зелений», «Маринонька» (обр. Б. Фільц).

«На вулиці скрипка грає», «Ой на горі льон» (обр. Є.Валя) та інші пісні із супроводом (це може бути ансамбль трієстих музик у складі сопілки, скрипки, бубна як основних музичних інструментів та інших інструментів):

«Ой на Купала-купалочка», «Ой летіла чорна галка», «Козенятко» (обр. Б. Фільц);

«Ішов дід на став», «Женчикок-брєнчикок» (обр. К. Мяскова);

«Веснянка», «Ой є в лісі калина», «Іди, іди, дощику» (обр. Л. Рєвущького).

З метою ефективного морально-естетичного виховання учнівської молоді засобами музичного фольклору рекомендуємо включати до програми концертної діяльності колективу твори сучасних українських композиторів:

«Шукаєм папороті цвіт», «Між літом і осінню», «Сучасна коліскова», «Півники», «Музика лісу» (муз. К. Шутєнка);

«Останні яблука», «Любитесья – любі», «Лист на край світу» (муз. Л. Гайдай);

«Сон-трава», «Граї, сопілка калинова» (муз. Б. Притули);

«Де ж та знахарка, скажіть?», «Квітне ковила» (муз. О. Попова).

Висновки. Узагальнюючи вищезазначене, зосередимо увагу на тому, що сучасні вчителі музики, володіючи колосальним виховним потенціалом української традиційної культури, відображеної в музичному фольклорі, зобов'язані задіяти цей потенціал із метою естетичного виховання і формування високої гуманістичної культури громадян нової України.

Для формування національної свідомості молоді дуже важливе поєднання національного і музично-естетичного виховання.

Народне музичне мистецтво – складова національного виховання молоді. Розбудова школи і педагогіки вступає у важливий етап. Найближчим

часом необхідно зробити рішучі практичні зміни в навчально-виховному процесі і педагогічній науці. В останніх державних документах із питань освіти накреслюються перспективи розвитку національних культур, систем виховання всіх національних меншин і етнічних груп України. Розгорнулися творчі пошуки, мета яких – розробка концепцій національної школи, національної системи виховання, піднесення навчання і виховання молоді на якісно новий рівень. Дедалі більша увага приділяється оволодінню педагогами і впровадженню в справу виховання в сім'ї, дитсадку, школі, позашкільних навчальних закладах і вищій школі ідей і засобів народної педагогіки, народознавства. Така робота – основа формування історичної пам'яті, духовності підростаючих поколінь.

Вплив вищої школи на виховання підростаючого покоління в дусі українських народних традицій, на нашу думку, потребує вдосконалення практичної складової, тому **перспективи подальших пошуків** у цьому напрямі полягають в апробації та методичному збагаченні представлені програми з урахуванням можливостей навчальних закладів та інтересів і потреб сучасної учнівської та студентської молоді.

Література

1. Головецька Н. З. Складові музичного фольклору України в XIX столітті // Н.З. Головецька. Гуманізація змістового компонента дисципліни художньо-естетичного циклу у середній та вищій школі. Збірник наукових праць. Частина 2. – Дрогобич: Ред.-видавн. відділ Дрогобицького ДПУ імені Івана Франка, 2011. – С. 14–155.
2. Завальський О.А. Збірник програм та рекомендацій з естетичного виховання. – Київ: Освіта, 1994. – 104 с.
3. Летіла сорока по зеленому гаю. Дитячі та молодіжні українські народні ігри. – Київ: Молодь, 1990. – 214 с.
4. Петрів О. В. Вияв світосприйняття українців у малих фольклорних жанрах // О. В. Петрів. Рідне слово в етнокультурному вимірі: Матеріали Третьої Міжнародної науково-практичної конференції / упор.: М.Федурко, В.Котович, Г.Філь. – Дрогобич: Посвіт, 2011. – С. 346–352.
5. Філоненко С. О. Усна народна творчість: навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 416 с.

УДК 378.37.013:379.8



Олена Філоненко

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЛІТНІХ ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

А Здійснено аналіз підходів сучасних дослідників до проблеми готовності студентів до виконання виховної роботи з дітьми в умовах дитячого оздоровчого табору, досліджується оцінювання студентами власної готовності до виховної роботи в умовах табору.

Ключові слова: готовність, виховна робота, вожатий, дитячий оздоровчий табір.

Елена Філоненко. Исследование состояния готовности будущих учителей к воспитательной работе в летних детских оздоровительных лагерях.

А Осуществлён анализ подходов современных исследователей к проблеме готовности студентов к воспитательной деятельности в условиях детского оздоровительного лагеря, исследуется оценка студентами собственной готовности к воспитательной работе в летних детских лагерях.

Ключевые слова: готовность, воспитательная работа, вожатый, детский оздоровительный лагерь.

Olena Filonenko. Investigation of future teacher's status of readiness to educational work in the children's summer camps.

S Article analyses modern researcher's approaches to the problems of student's readiness to educational work with children in a children's camp. Author surveys students self-evaluation of readiness to educational work in the camp.

Key words: readiness, educational work, counselor, children's camp

Вступ: Створення необхідних умов для творчого розвитку дітей, задоволення їхніх інтересів у період літніх канікул є завданням педагогічних колективів дитячих оздоровчих таборів (ДОТ), основу яких складають студенти-практиканти. На стан готовно-

сті майбутнього вчителя до роботи в ДОТ великий вплив має спеціальна підготовка у педагогічному вищому навчальному закладі (ПВНЗ). На сьогоднішній день відсутній єдиний погляд ПВНЗ щодо підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в ДОТ.